

Türkçe Öğretmenlerinin Gözünden Fantastik Çocuk Edebiyatı

Fazlı KIRALIOĞLU¹
Nilüfer SERİN²

Özet

Türkçe öğretmenlerinin fantastik edebiyat ve bu edebiyat ürünlerinin ortaokul öğrencilerine uygunluğuyla ilgili düşüncelerini ortaya koymak amacıyla tasarlanan bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile desenlemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon ilinde görev yapan 40 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Görüşme yoluyla elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Çalışmada öğretmenlerin verdikleri cevaplar bağımsız kodlama yoluyla iki uzman tarafından analiz edilmiş, oluşturulan kodlar ve temalar tablolar hâlinde sunulmuştur. Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak adına katılımcıların görüşlerinin bir kısmı doğrudan aktarılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinden hareketle, fantastik eserlerin okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmada etkili bir araç olduğu, öğrencilerin hayal gücünü ve yaratıcılığını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli bir kısmı fantastik edebiyatın ortaokul öğrencileri için faydalı olduğunu düşündüklerini ve öğrencilerin fantastik eserleri okumaktan hoşlandıklarını ifade etmiştir. Buna karşı bu türün ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygun olmadığını, onları gerçeklikten uzaklaştırdığını, olumsuz içeriğe sahip olduğunu düşünen öğretmenler de bulunmaktadır. Öğretmenlerin çoğu bu türle ilgili bilgi sahibi olduğunu söylerken bir bölümü ise fantastik edebiyatla ilgili yeterince bilgi sahibi olmadığı için öğrencilerini bu türden eserlere yönlendiremediğini belirtmiştir. Yapılan mülakatların sonunda kendilerinde bu anlamda bir farkındalık oluştuğunu belirten katılımcılar da olmuştur. Bu durum fantastik eserlerle ilgili bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerektiği düşüncesini de desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler

Fantastik Edebiyat
Çocuk Edebiyatı
Türkçe Öğretmenleri
Ortaokul Öğrencileri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 02.02.2024

Kabul Tarihi: 22.03.2024

Elektronik Yayın Tarihi: 28.06.2024

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1430783

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, fk.028@hotmail.com, ORCID: 0009-0002-5847-640X

² Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, niluferserin@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3747-0981

Children's fantasy literature from the perspectives of Turkish teachers

Abstract

This study, which was designed to reveal the opinions of Turkish teachers about fantastic literature and the suitability of these literary products for middle school students, was designed with a case study from qualitative research methods. The study group of the research consists of 40 Turkish teachers working in Trabzon. The data obtained through interviews were analyzed by content analysis. In the study, the answers given by the teachers were analyzed by two experts through independent coding, and the codes and themes were presented in tables. In order to ensure the reliability of the study, some of the participants' opinions were directly quoted. Based on the opinions of Turkish teachers, it can be said that fantastic works are an effective tool in gaining reading pleasure and habit, and that they positively affect students' imagination and creativity. A significant number of the teachers who participated in the research stated that they thought that fantastic literature was useful for middle school students and that students enjoyed reading fantastic works. On the other hand, there are also teachers who think that this genre is not suitable for the level of middle school students, distracts them from reality and has negative content. While most of the teachers stated that they had knowledge about this genre, some of them stated that they could not direct their students to these works because they did not have enough knowledge about fantastic literature. At the end of the interviews, there were also participants who stated that they had developed an awareness in this sense. This situation also supports the idea that informative studies should be conducted on fantastic works.

Keywords

Fantastic Literature
Children's Literature
Turkish Teachers
Middle School Students

About Article

Sending Date: 02.02.2024
Acceptance Date: 22.03.2024
Electronic Issue Date: 28.06.2024

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1430783

GİRİŞ

Fransızca "fantastique" sözcüğünden Türkçeye geçen "fantastik" sözcüğü Türkçe Sözlük'te "hayalî, XVIII. yüzyıldan başlayarak Fransa'da gelişen bir edebî tür" (TDK, 2024) şeklinde tanımlanmaktadır. Fantastik metinleri ilk kez ayrı bir tür olarak ele alan Todorov (2012: 31) ise fantastiği "öznenin görünüşte doğüstü bir olay karşısında karar verememe durumunu yaşaması" olarak ifade eder. Moran'a (1998: 60) göre fantastik, "gerçekçiliğin mekân, zaman, karakter kavramlarını tanımayan, varlık ayrımı yapmayan ve bilinen dünyanın dışında alternatif bir dünyayı kurguya dâhil eden anlatıların tümü"dür. Bu anlatılarda gerçek ve gerçeküstü düzlem bir arada bulunur (Neydim, 2003). Gerçek dünyanın

temsilleri ve karakterleri dışında düş dünyasının temsillerini ve karakterlerini (periler, hortlaklar, ütopyalar...) de fantastik metinlerde görmek mümkündür (Jakson, 2000).

Gerçeğin ötesinde yer alan hayali bir dünyanın kapılarını okuyucuya açan fantastik edebiyatın edebî bir tür olarak ortaya çıkışı 18. yüzyıla dayanmaktadır. 18. yüzyılda Fransız İhtilali'nin de etkisiyle Sanayi Devrimi'ne, Aydınlanma Çağı'na, akılcılığa ve klasisizme tepki olarak romantizm akımı doğmuştur. Bu çağda Orta Çağ romanslarına, efsanelere, mitolojiye dönüş başlamış, düş gücü ile rüyalar edebiyatta önem kazanmaya başlamıştır (Asutay, 2014; Kartal, 2007). Romantizm akımının etkisiyle edebiyatta hayale daha fazla önem verilmeye başlanması ile fantastik edebiyatın doğması için de uygun bir ortam oluşmuştur. Aslında fantastik edebiyatın modern edebiyat içerisinde kendisine yer bulması yeni sayılsa da destan, efsane, mit, masal, fabl gibi kurgusal türler fantastiğin kaynağını temsil eder. Bu türlerde yer alan doğaüstü olaylar, kahramanlar, yer ve zaman unsurları fantastik edebiyatın gelişmesine zemin hazırlamıştır. Ancak fantastik edebiyat her ne kadar bu türlerden besleniyor gibi görünse de onlardan ayrılan en temel özelliği fantastiğin gerçekle olan bağımlı koparmamasıdır (Suvağci, 2020). Todorov, bir metne fantastiklik katan ilk özelliğin "kararsızlık" olduğunu belirtir. Bu durum, anlatılanların gerçek mi yoksa gerçeklik dışı mı olduğundan tam olarak emin olamama durumudur. Bir başka ifadeyle: "Anlatılanlar bilinen gerçekliğin yasalarıyla açıklanabiliyor mu yoksa tamamen farklı bir gerçeklik alanına mı giriyor?" sorusuna verilen cevaptır. Bu soruya kolaylıkla cevap verilebiliyorsa okunan metin Todorov'un "tekinsiz" olarak adlandırdığı fantastik türüne aittir. Aksi durumda ise yine başka bir tür olan "olağanüstü"nün alanına geçilmiş demektir. Fantastik, bu iki komşu türün arasındaki bir geçiş bölgesi olarak görülmektedir (Todorov, 2012).

Fantastik edebiyat zaman zaman doğaüstü ve bilim kurgu ile karıştırılabilmektedir. Her ne kadar bu türlerle benzerlikleri olsa da onlardan ayrılan bazı yönleri vardır. İlk fark "zaman" kavramında görülmektedir. Doğaüstü anlatılara bakıldığında belirli bir zaman diliminden bahsetmek zordur. Hatta "evvel zaman içinde..." ifadesiyle başlayan olaylar çoğunlukla hayal ürünü olup gerçekle bağdaşmamaktadır. Fantastik anlatılara bakıldığında ise zaman bellidir ve genellikle şimdiki zaman kullanılmaktadır. Fantastiği bu iki türden ayıran bir diğer özellik de anlatıların biçimidir. Doğaüstünde prens prensesle evlenip mutlu sona ulaşırken fantastik anlatıda dünya aynı kalır ve olup bitende birtakım değişimler söz konusu olur (Ertekin, 2007: 37). Fantastik ürünlerde gerçeklikten tamamen kopmadan sunulan bir yaratıcılık da göze çarpar. Fantastik metinlerin; hayal gücünün sınırlarını ortadan kaldırarak okuyucusunu olayların içine dâhil edebilen, okuyucusundan yüksek bir katılım bekleyerek zihinsel gelişimi destekleyen bir yapısı olduğunu söylemek mümkündür (Kahraman, 2015). Bilim kurgu ile fantastik arasındaki en temel fark ise bilim kurguda düşünülen şeylerin bir gün olabilme ihtimalidir. Alpin (2005) biri veya bir şey büyü yoluyla ışınlanırsa fantastik, bu bilimsel temellere dayanarak yapılırsa bilim kurgu olacağını ifade eder. Bilim kurguda her zaman bilimsel bir gerekçe bulma endişesi vardır. Fantastik romanlarda yer alan cinler, periler, vampirler, cüceler, devler herhangi bir bilimsel açıklama olmadan bilim kurguda yer alamazlar. Bilim kurguda daha çok farklı galaksiler, uzay gemileri, dünya dışı varlıklar, robotlar, zaman makineleri, virüsler gibi öğeler yer almaktadır (İnneci-Bozkaplan, 2010). İnsanoğlunun görünenin ötesindeki anlamaya çalışma çabası, bilinmeyene ve olağanüstüye karşı duyduğu ilgi, hızla gelişen teknolojiye, küreselleşmeye, kimlik bunalımlarına, yoksulluğa, değer yitimlerine karşı olağan dışı dünyaya yönelme eğilimi, gerçek dünyadan ve yaşamın monotonluğundan kaçma isteği fantastik edebiyatın ortaya çıkmasının sebepleri arasında sayılabilir (Ağan, 2017; Baki, 2021; Kartal, 2007; Toyman, 2006). Sıkıntılardan

kaçmaya çalışan okur çareyi hayal dünyasına kaçmakta bulur. 1726'da Jonathan Swift'in Gulliver'in Gezileri, 1818'de Mary Shelly'nin Frankenstein, 1865'te Lewis Carroll'un Alice Harikalar Diyarında, 1881'de Carlo Collodi'nin Pinokyo adlı eserleri bu türün ilk örnekleri arasında sayılabilir. 20. yüzyıla geldiğinde Erich Kästner (1934), Michael Ende (1960) ve Christine Nöstlinger (1970) fantastik edebiyatın önemli yazarları olarak anılmaya başlar (Altun, 2018). Antoine de Saint-Exupéry'nin "Küçük Prensi" (1943), E. B. White'ın "Örümcek Ağ" (1952) da dönemin önemli fantastik eserleri arasında yerini alır. Fantastik edebiyatın zirveye çıkması ise J. R. R. Tolkien'in Hobbit (1937), Yüzüklerin Efendisi (1954-1955), C. S. Lewis'in Narnia Günlükleri (1950-1956) ve J. K. Rowling'in Harry Potter (1997-2007) serisi ile olur. Bu eserlerin sinemaya da uyarlanmasıyla birlikte fantastik edebiyat çocuklar, gençler ve yetişkinlerden oluşan büyük bir okur/seyirci kitlesine ulaşır.

Fantastik edebiyat her yaş grubuna hitap etmekle birlikte çocuk ve yetişkin okurun alımlama açısından farklı özellikler göstermesi ve çocukların hayal gücünün yetişkinlerden daha geniş olması çocuklara sunulacak fantastik dünyanın tasarımını etkilemektedir (Hasırcı-Aksoy & Baz, 2023). Özellikle küçük yaşta çocukların kahramanlarla kolay özdeşim kurması ve gerçekte hayali ayırt etmekte güçlük çekmesi fantastik metinlerin gerçekmiş gibi alınmasına neden olabilir (Dilidüzgün, 2018). İlaveten fantastik metinlerde karşımıza çıkan korku, şiddet gibi bazı öğelerin sunulduğunda da çocuğa görelilik ilkelerine uygun hareket edilmesi gerekmektedir. Burada fantastik edebiyat ürünlerinin çocuğa hangi dönemden itibaren sunulmaya başlanabileceği sorusu önem kazanmaktadır. İlköğretim üçüncü sınıftan itibaren uzun süreli okumalar yapabilen, bağımsız kitap almaya başlayan ve kendi tercih ettiği kitapları okuyan çocukların fantastik eserlerle tanışması sağlanabilir (Bozkaplan, 2010). Bu yaş döneminde soyut düşünme becerileri gelişen çocukların fantastik kitaplar okuması zihinsel gelişimleri açısından da oldukça önemlidir (Sever, 2017). Temel yapısı hayal gücü üzerine kurulu olan bu eserler çocukların düşünce dünyasını beslerken (Şirin, 2007) onların kendilerini tanıma ve düşüncelerini daha iyi ifade edebilme becerilerini de geliştirir (Balta 2014). İnsanın akıl gücü ile anlamlandıramadığı ve açıklayamadıklarını açıklamasına, gerçeklik dışıyla ilgili kimi düşüncelerin de zararsız hâle getirilmesine katkı sağlar (Güneş, 2008). Çocuk gerçek dünyada aşamadığı, yüzleşmek istemediklerini bu kitaplar aracılığıyla tanımış ve farkındalık kazanmış olur (Neydim, 2003).

Çocuk edebiyatının en temel amaçlarından biri çocukların haz almalarını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için çocuğa sunulan eserlerin onun ilgi ve ihtiyaçlarına hitap etmesi, merak duygusunu ve öğrenme sürecini desteklemesi gerekmektedir. Çocuğa farklı dünyaların kapılarını aralayarak onun düş dünyasını zenginleştiren çocuk edebiyatı ürünlerinden biri olan fantastik eserler bu kazanımların yanı sıra çocukların sanatla tanışmalarını, edebî zevk kazanmalarını, eğlenmelerini de sağlamış olur. Hayal dünyasını besleyen ve sevebileceği kitaplarla karşılaşan çocuk bu şekilde okuma sevgisi ve alışkanlığı da kazanmış olur. Yapılan araştırmalar fantastik edebiyatın ilköğretim çağından itibaren okutulabileceği, bu yaşta çocuklar açısından özellikle hayal dünyalarının ve yaratıcılıklarının gelişmesi bakımından faydalı olabileceği yönündedir. Son yıllarda çocuklar arasında popülerlik kazanmasına rağmen Türkçe ders kitaplarında çok fazla yer verilmeyen hatta gerçek dışı olduğu için küçümsenen bu türün Türkçe öğretmenleri tarafından ne kadar bilindiği ve ortaokul öğrencilerine uygunluğu hakkındaki fikirlerinin önem arz ettiği düşünülmektedir. İlgili literatür tarandığında fantastik çocuk edebiyatıyla ilgili yayınların çoğunlukla fantastik çocuk kitaplarının veya çocuk kitaplarındaki fantastik unsurların incelenmesi üzerine yoğunlaştığı, faydaları üzerinde duran çalışmaların yanı sıra bu gerçek dışı dünyanın kimi çevrelerce

çocuğu bulunduğu kimi çevrelerce de çocuğa uygun olmayan iletiler taşıdığı, çocuğu gerçeklikten uzaklaştırdığı için eleştirildiği görölmektedir. Çocukları kitap okumaya yönlendiren, onların bu kitaplarla ilgili tavırlarını en iyi gözlemlene imkânına sahip olan öğretmenlerin fantastik edebiyat metinleri hakkındaki bilgi ve görüşlerine yönelik herhangi bir araştırmanın ise yapılmadığı görölmektedir. Bu bağlamda bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinin fantastik çocuk edebiyatı ve bu edebiyat ürünlerinin öğrencilere uygunluğuyla ilgili düşüncelerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu sayede bu türün öğrenciler üzerindeki etkisi noktasında bir farkındalık yaratılacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Öğretmenlerin fantastik edebiyat ve bu edebiyata ait ürünlerin öğrencilere uygunluğu hakkındaki görüşlerine dayalı olarak yürütölen bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile desenlenmiştir. Nitel araştırma, araştırmaya katılan kişilerin öznel bakış açılarının değerlendirilmesine önem verir (Karataş, 2015). Farklı bir deyişle bireyin duygularını, düşüncelerini ve tecrübelerini de dikkate alır (Gürbüz & Şahin, 2018). Yıldırım ve Şimşek'e (2018) göre durum çalışması araştırmacının herhangi bir şekilde kontrol edemediği bir olguyu ya da olayı derinlemesine incelemeye olanak veren bir araştırma yöntemidir. Durum çalışması, bir duruma bağlı elde edilen verilerle ilgili bir genellemeye varma amacı taşımayan (Lichtman, 2006) bir yöntemdir.

Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Trabzon ilinde görev yapan Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma grubu seçilirken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak devlet okullarında görev yapmakta olan 40 Türkçe öğretmeni belirlenmiştir. Bu şekilde belirlenen örneklem grupları, araştırmacıların yapacakları çalışmalarda daha rahat ilerlemelerini sağlamaktadır (Patton, 1987'den akt. Yıldırım & Şimşek, 2013). Araştırma grubuna dâhil edilen Türkçe öğretmenlerinin demografik özellikleri incelendiğinde tamamı lisans mezunu (%100) olan 16 kadın (%40), 24 erkek (%60) katılımcı olduğu görölmektedir. 25-35 yaş grubundan 12 (%30), 36-45 yaş grubundan 24 (%60), 46-55 yaş grubundan ise 4 (%10) katılımcı bulunmaktadır. Hizmet yıllarına bakılacak olursa 1 katılımcı 0-5 yıl (%2,5), 8 katılımcı 6-10 yıl (%20), 23 katılımcı 11-15 yıl (%57,5), 8 katılımcı ise 20 yılın üzerinde (%20) aktif öğretmenlik yapmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde eldeki hazır soruların yanı sıra konuyla ilgili detaylı bilgi sahibi olabilmek için ek sorular da yöneltilir. Bu esnek yapıyla derinlemesine bilgi elde edilebildiği için oldukça fazla tercih edilmektedir (Türnüklü, 2000; Yıldırım & Şimşek, 2018). Yapılan literatür taraması sonucunda oluşturulan görüşme formuyla ilgili üç Türkçe eğitimi uzmanı ve bir Türkçe öğretmeninden uzman görüşü alınmış, onların görüşlerine uygun olarak çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Uygulamaya geçmeden önce 2 öğretmenle deneme görüşmesi yapılmış ve deneme görüşmelerinde elde edilen görüş ve öneriler doğrultusunda düzenlemeler yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1. “Fantastik edebiyat” deyince aklınıza neler geliyor? Onu nasıl tanımlarsınız?
2. Fantastik eserlerin ortaokul dönemindeki öğrenciler için uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
3. Öğrencileriniz daha çok gerçek konuları ele alan eserleri mi, masal, bilim kurgu, fantastik gibi gerçek dışı/hayali konuları ele alan eserleri mi okumaktan hoşlanıyorlar?
4. Öğrencileriniz fantastik eserlerin en çok hangi özelliklerinden hoşlanmaktadır?
5. Öğrencilerinize fantastik eserler öneriyor musunuz?
 - a) Tavsiye ederken hangi ölçütleri dikkate alıyorsunuz?
 - b) Öneriyorsanız hangi fantastik eserleri öneriyorsunuz?
6. Öğrencileriniz hangi fantastik eserleri okuyorlar?

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerini toplamadan önce Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 30.01.2023 tarih E-81614018-000-2300008753 sayılı etik kurul onayı, daha sonra Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğünden E-82438636-605.99-70578524 sayılı uygulama izni alınmıştır. Uygulama izinleri alındıktan sonra veriler görüşme yoluyla toplanmıştır. Bu yöntemde; bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik ortaya koyacakları bilgiler görüşmeyi gerçekleştiren kişi tarafından toplanarak kayıt altına alınır (Yüksel, Mil & Bilim, 2007).

Veriler toplanırken öğretmenlerin uygun oldukları vakitlerde görüşmelerin gerçekleştirilmesine dikkat edilmiş, görüşmeden önce görüşme formundaki soruları incelemelerine fırsat verilmiştir (Büyüköztürk, 2012). Gönüllülük esasına dayalı olarak öğretmenlerin çalıştıkları okulda yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Görüşme tamamlanınca katılımcıların yanıtlarını kontrol etmeleri sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşme sonucunda Türkçe öğretmenlerinden toplanan veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bu aşamada öncelikle tüm formlar okunmuş ve bir çerçeve oluşturulmuştur. Sonrasında katılımcıların görüşleri doğrultusunda temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Güvenirliği sağlamak adına oluşturulan kodlar iki araştırmacı tarafından bağımsız kodlama yoluyla kodlanmış ve görüş birliğine varılmıştır. Formlar, Türkçe öğretmenlerinin gizlilik hakları göz önüne alınarak Ö1-Ö40 arasında kodlanmış, sık tekrarlanan ya da önemli olduğu düşünülen görüşlerden doğrudan alıntılar yapılarak araştırmanın geçerliliği artırılmıştır.

BULGULAR

Görüşme formundan elde edilen veriler ışığında Türkçe öğretmenlerinin fantastik edebiyatla ilgili fikirleri içerik ve kurguya, türe ve okuyucuya yönelik olmak üzere 3 tema altında toplanmıştır. Oluşturulan temalar ve kodlar Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. Türkçe Öğretmenlerinin Fantastik Edebiyatla İlgili Görüşleri

Tema	Kodlar	f	%	Katılımcılar
------	--------	---	---	--------------

İçerik ve Kurguya Yönelik	Hayal gücüne dayalı	40	100	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29, Ö30, Ö31, Ö32, Ö33, Ö34, Ö35, Ö36, Ö37, Ö38, Ö39, Ö40
	Masala benzer	8	20	Ö2, Ö3, Ö6, Ö9, Ö11, Ö18, Ö26, Ö30
	Yaratıcı	6	15	Ö12, Ö13, Ö16, Ö27, Ö33, Ö39
	Gerçekle bağlantılı	2	5	Ö14, Ö18
Türe Yönelik	Edebî bir tür	29	72,5	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö24, Ö25, Ö26, Ö31, Ö32, Ö34, Ö36, Ö38, Ö39, Ö40
	Film türü	1	2,5	Ö38
	İlgi çekici	5	12,5	Ö22, Ö23, Ö24, Ö30, Ö33
	Sürükleyici	5	12,5	Ö1, Ö11, Ö16, Ö22, Ö24
Okuyucuya Yönelik	Merak uyandırıcı	4	10	Ö7, Ö11, Ö16, Ö25
	Zihinsel yolculuk yaptırıcı	1	2,5	Ö16

Türkçe öğretmenlerinin “Fantastik edebiyat deyince aklınıza neler geliyor? Onu nasıl tanımlarsınız?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde açıklamaların “içerik ve kurguya yönelik” ve “türe yönelik” temalarında yoğunlaştığı görülmektedir. İçerik ve kurguyu esas alarak verilen cevaplar “Hayal gücüne dayalı, masala benzer, yaratıcı ve gerçekle bağlantılı” olmak üzere dört kod altında ele alınmıştır. Katılımcıların tamamı fantastik edebiyatın gerçeklikten uzak ve hayal gücüne dayalı bir tür olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir: “İçinde olağanüstü olayların olduğu, hayal gücüne dayalı, sürükleyici eserlerdir.” (Ö1), “Gerçek olmayan, hayallerden oluşan edebiyat, diye tanımlayabilirim. Gerçeküstülük ve hayal gücünü çağırır.” (Ö17).

Fantastik edebiyatın masala benzeyen yönü üzerine odaklanan Ö3 görüşlerini “Masala benzeyen ama daha üretken bir tür olduğunu düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir. Ö30 ise fantastiği “Gerçekte yaşanamayacak hayali öğelerle süslenmiş, masalımsı fakat masal kadar da gerçek dışı olmayan eserler.” diye tanımlamaktadır. Yaratıcı bir tür olduğunun altını çizen Ö12’nin görüşleri ise şöyledir: “Fantastik edebiyat düş gücüne dayalı, gerçeklikten uzak, hayali ve oldukça yaratıcı olan bir edebiyattır.” Tüm katılımcılar fantastik edebiyatın hayal gücüne dayalı bir tür olduğunu kabul etse de gerçekle bağlantısını tamamen koparmadığını ifade eden katılımcılar da vardır: “Düş gücünden beslenen ama gerçeklikten de ilham alan, hayal gücüyle yoğurulmuş ama gerçekliği de tamamen unutmamış bir türdür.” (Ö14)

Fantastik edebiyatın “edebî bir tür” olduğunu söyleyen katılımcılar “... gerçekliğin dışında bir heyecan arama peşine düşen edebî bir tür olarak tanımlayabilirim.” (Ö7), “... gerçek hayatta karşılaşamayacağımız karakterlerin yer aldığı eserler olarak tanımlayabilirim.” (Ö19) sözleriyle düşüncelerini dile getirmişlerdir. Bir katılımcı fantastik edebiyat deyince aklına edebî eserler dışında filmlerin de geldiğini ifade etmiştir: “...genelde insan dışı varlıkların insan özelliği kazandığı metin ya da film türüdür.” (Ö38).

Fantastik edebiyatın “ilgi çekici, sürükleyici, merak uyandırıcı ve zihinsel yolculuk yaptırıcı” yönleri olduğunu ve bunların okuyucu üzerindeki etkisini belirten katılımcılar da bulunmaktadır: “...hayal âlemlerine kapı açan, heyecanlı ve sürükleyici, merak uyandıran vb. sözcükler aklıma geliyor.” (Ö7), “Alice Harikalar Diyarında’dan yola çıkacak olursak zihinsel yolculuk yaptırıcı eserler olması aklıma geliyor.” (Ö16), “...ilgi çekici, sürükleyici, hayal

gücünü destekleyici." (Ö22), "Fantastik edebiyat deyince aklıma gelen ilk şey çocukların ilgilerini çeken belki de en önemli edebiyat türü olması." (Ö33).

Tablo 2. Türkçe Öğretmenlerinin Fantastik Eserlerin Ortaokul Dönemindeki Öğrencilere Uygunluğuyla İlgili Görüşleri

Tema	Kodlar	f	%	Katılımcılar
Uygun	Hayal güçlerini geliştirir.	20	50	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö8, Ö9, Ö13, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö22, Ö24, Ö24, Ö25, Ö26, Ö29, Ö30, Ö32, Ö33
	İçeriği ve üslubu uygun olmalıdır.	10	25	Ö7, Ö8, Ö10, Ö17, Ö27, Ö32, Ö33, Ö34, Ö37, Ö40
	Yaratıcılıklarını geliştirir.	7	17,5	Ö4, Ö22, Ö26, Ö29, Ö30, Ö33, Ö39
	İlgilerini çekiyor.	6	15	Ö3, Ö19, Ö21, Ö29, Ö31, Ö39
	Heyecanlı ve eğlenceli bulunuyor.	4	10	Ö5, Ö11, Ö13, Ö16
	Okumayı severdir.	2	5	Ö16, Ö26
	İyiye ve doğruya yönlendirir.	1	2,5	Ö9
	Öğretici	1	2,5	Ö16
Kısmen Uygun	İçeriğinde sıkıntı olabilir.	2	5	Ö6, Ö12
Uygun	Liseler için uygun	4	10	Ö15, Ö28, Ö35, Ö38
Değil	Gerçeklikten uzaklaştırır.	2	5	Ö23, Ö28

Türkçe öğretmenlerine, fantastik eserlerin ortaokul dönemindeki öğrenciler için uygun olup olmadığı sorulmuş ve gelen cevaplar "uygun, kısmen uygun, uygun değil" şeklinde üç tema altında toplanmıştır. Katılımcıların %82,5'i fantastik eserlerin ortaokul öğrencileri için uygun olduğunu belirtirken %5'i kısmen uygun olduğunu, %12,5'i ise uygun olmadığını ifade etmiştir.

Uygun olduğunu düşünen katılımcıların çoğu fantastik eserlerin öğrencilerin hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirdiğini dile getirmiştir: "Çocukların hayal gücünü geliştirdiğini ve yaratıcılıklarını destekleyeceğini düşünüyorum." (Ö4), "Fantastik edebiyat, hayal dünyasını geliştirebilecek öğeleri barındırdığı için öğrencilere faydalı olabilir diye düşünüyorum." (Ö9). Öğrencilerin bu eserleri ilgi çekici, heyecanlı ve eğlenceli buldukları için okutulmasının uygun olduğunu düşünen katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir: "Onların ilgisini çeken bir yapısı var." (Ö3), "Ortaokul öğrencileri bu eserleri daha heyecanlı buluyor." (Ö5), "Sınırsız bir hayal gücüyle macera ve heyecan dolu bir hayatın kapılarını aralıyorlar." (Ö13). Fantastik eserlerin ortaokul dönemindeki öğrencilere okumayı sevdirdiğini düşünen katılımcıların görüşlerine dair örnekler ise şunlardır: "Okumayı sevmeyen çocuklara okumayı severdir ve onlara okuma alışkanlığı kazandırır." (Ö16).

Katılımcıların bir bölümü bu eserlerin ortaokul dönemi için uygun olduğunu fakat içeriği ve üslubuna dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir: "Uygun olduğunu düşünüyorum ancak bu eserlerde korku üzerine kurulu olanların sayısı bir hayli fazla. Bunlara dikkat edilmeli ve bu türde olanlar bir şekilde ayıklanmalı." (Ö7), "...kitapların içeriğini çok iyi belirleyebilirsek bir problem kalmaz." (Ö10).

Bazı katılımcılar ise fantastik eserlerin içeriğinde sıkıntı olabileceğini ve bu yüzden ortaokul öğrencilerine kısmen uygun olduğunu belirtmişlerdir: "Kısmen uygundur çünkü içeriğindeki olaylar bazen ahlaki anlamda sıkıntılı olabilir ya da fazlaca hayal gücü

kullanıldığı için küçük yaştaki çocukların dünyasında olumsuzluğa neden olabilir.” (Ö6), “Kısmen uygun olduğunu düşünüyorum. İçerik olarak küfür, argo söz vb. içerenler de var. Onlar ayıklanmalı.” (Ö12).

Fantastik eserlerin ortaokul öğrencilerine uygun olmadığını düşünen katılımcılar ise düşüncelerine gerekçe olarak bu eserlerin liseler için uygun olduğunu ve öğrencileri gerçeklikten uzaklaştırabileceklerini söylemiştir: “Lise öğrencileri tarafından okunabilir. Ortaöğretim sonrası için daha uygun olacağını düşünüyorum.” (Ö15), “Lise veya üniversite seviyelerinde gerçek dışı, hayal, hayal ötesi gibi fantastik eserleri okuyabilirler.” (Ö28), “Çok okunuyor ama çocukları gerçek yaşamdan uzaklaştırıyor.” (Ö23).

Tablo 3. Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Tercihleri

Tema	f	%	Katılımcılar
Gerçek dışı / hayali konuları ele alan eserler	34	85	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö24, Ö25, Ö26, Ö29, Ö30, Ö31, Ö32, Ö33, Ö34, Ö37, Ö39, Ö40
Gerçek konuları ele alan eserler	6	15	Ö23, Ö27, Ö28, Ö35, Ö36, Ö38

Tablo 3’te Türkçe öğretmenlerinin “Öğrencileriniz daha çok gerçek konuları ele alan eserleri mi, masal, bilim kurgu, fantastik gibi gerçek dışı/hayali konuları ele alan eserleri mi okumaktan hoşlanıyorlar?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde büyük bir çoğunluğun “gerçek dışı eserler” cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcılara göre öğrenciler gerçek dışı konuları içeren masal, fantastik, bilim kurgu gibi eserleri diğerlerine göre daha ilgi çekici, hayal gücünü geliştirici, maceralı ve farklı buldukları için tercih etmektedir. Gerçek hayatın stresinden kurtulmak için hayali olana yönelen öğrenciler de bulunmaktadır: “Ortaokul seviyesinde onları daha ilgi çekici buluyorlar ve daha çok beğeniyorlar.” (Ö40), “Gerçek hayatın yapılabilecek olanları sınırlandırması nedeniyle, daha özgürce düşünüp hayal edebilecekleri fantastik eserlerden daha çok hoşlandıklarını düşünüyorum.” (Ö9), “...hayal gücünü geliştirici olduğu için tercih yönünden bir adım önde oluyor.” (Ö20), “Gerçek eserleri sıkıcı bulurken gerçek dışı anlatımları macera dolu bulabiliyorlar.” (Ö31), “İçerisinde gizem ve merak uyandıran konular olduğu için ve farklı olan daha çok dikkat çektiği için okuyorlar.” (Ö15), “Ortaokul öğrencileri sınav stresinden kurtulmak, biraz rahatlamak için fantastik konuları içeren eserleri okumayı çok seviyorlar.” (Ö16).

Tablo 4. Ortaokul Öğrencilerinin Fantastik Eserlerden Hoşlanma Sebepleri

Kodlar	f	%	Katılımcılar
İlgi çekici / etkileyici	24	60	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö12, Ö13, Ö14, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö22, Ö24, Ö25, Ö27, Ö29, Ö30, Ö31, Ö32, Ö33, Ö34, Ö38, Ö39, Ö40
Hayal gücüne dayalı	23	57,5	Ö1, Ö3, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö29, Ö31, Ö32, Ö39
Maceralı / sürükleyici	17	42,5	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö21, Ö30, Ö32, Ö33, Ö39
Merak uyandırıcı	10	25	Ö7, Ö10, Ö14, Ö15, Ö16, Ö23, Ö26, Ö27, Ö36, Ö39
Kahramanlar	8	20	Ö4, Ö5, Ö8, Ö26, Ö31, Ö32, Ö35, Ö36
Tasarım	4	10	Ö18, Ö20, Ö28, Ö35
Yaratıcı	3	7,5	Ö12, Ö17, Ö24

Türkçe öğretmenlerinin “Öğrencileriniz fantastik eserlerin en çok hangi özelliklerinden hoşlanmaktadır?” sorusuna verdiği cevaplar Tablo 4’te sunulmuştur. Tablo incelendiğinde fantastik eserlerin “ilgi çekici ve etkileyici anlatımı” ile “hayal gücüne dayalı olması” öğrencilerin bu eserlerden hoşlanmasını sağlayan en güçlü nedenler arasında gösterilmektedir: “...onlara daha ilgi çekici geliyor. Hayal dünyalarında kendilerini kahramanların yerine koyarak maceranın bir parçası oluyorlar.” (Ö19), “İlgi çekici olması ve hayal güçlerini zenginleştirici bir anlatımının olmasını seviyorlar.” (Ö22), “Hayal edebileceklerinin sınırsız olması nedeniyle en çok bu sınırsızlığından hoşlandıklarını düşünüyorum.”(Ö9).

Fantastik eserlerin “maceralı ve sürükleyici” özellikte olmasının da öğrenciler üzerinde etkili olduğunu düşünen katılımcılar vardır: “Bu eserlerin maceracı bir yönünün olması, bazen kahramanın yerine kendilerini koyup hayal dünyasına dalmaları onlara cazip geliyor.” (Ö6). Merak uyandırdığı için fantastik eserlerin tercih edildiğini belirten katılımcılar “Olanın dışında var olabilecek bir şeyi ilk defa o eserde görmesi öğrencide olayların gerçek olup olamayacağı merakını uyandırıyor ve fantastik eserlerden hoşlanmalarını sağlıyor.” (Ö10), “Çocuklarda bir şaşırma hissi, merak ve heyecan duygusu oluşuyor.” (Ö39) sözleriyle düşüncelerini dile getirmiştir. Bunların dışında fantastik eserlerde bulunan kahramanlarla özdeşim kurmaları, etkileyici tasarımlara sahip olmaları gibi çeşitli faktörler de öğrencilerin bu eserleri okumayı tercih etmelerinin sebepleri arasında sayılabilir: “Ayrıca karakterlerin kendilerinde olmasını arzu ettikleri güçlü yönlerinden hoşlanmaktadır.” (Ö4), “Onlara kapakları yani iç ve dış tasarımı ilginç geliyor olabilir.” (Ö28).

Tablo 5. Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerine Fantastik Kitap Önerme Durumları

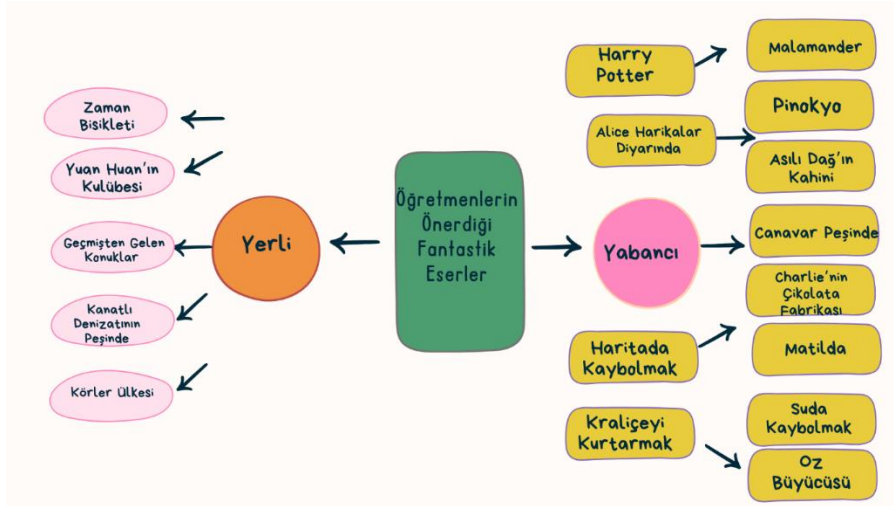
Tema	Kodlar	f	%	Katılımcılar
Öneriyorum	İçeriği ve anlatımı uygun olmalı	13	32,5	Ö6, Ö11, Ö20, Ö21, Ö23, Ö24, Ö26, Ö27, Ö30, Ö31, Ö36, Ö39, Ö40
	Seviyesine uygun olmalı	10	25	Ö4, Ö6, Ö15, Ö16, Ö22, Ö24, Ö26, Ö31, Ö39, Ö40
	İlgisini çekmeli	8	20	Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö13, Ö19, Ö22, Ö26
	Gelişimine katkı sağlamalı	6	15	Ö3, Ö4, Ö14, Ö16, Ö22, Ö32
	Okuma sevgisi kazandırmalı	4	10	Ö4, Ö13, Ö19, Ö27
	Yorumları olumlu olmalı	3	7,5	Ö8, Ö18, Ö30
	Okuduğum kitaplar olmalı	2	5	Ö8, Ö12
Önermiyorum	Kendileri seçmeli	4	10	Ö1, Ö9, Ö17, Ö25
	Seviyelerine uygun değil	3	7,5	Ö28, Ö34, Ö35
	Türle ilgili bilgi sahibi değilim	2	5	Ö33, Ö37
	Anlatımında ve içeriğinde sorun olabilir	1	2,5	Ö29

Türkçe öğretmenlerinin “Öğrencilerinize fantastik eserler öneriyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların %75’i fantastik eserleri önerdiğini söylerken %25’i ise bu eserleri öğrencilerine önermediğini ifade etmektedir. Öğrencilerine fantastik eser okumasını tavsiye eden katılımcıların görüşleri incelendiğinde en fazla içerik ve anlatıma dikkat ettikleri görülmektedir: “İçeriğinde olumsuz davranışlara neden olacak bir anlatım olmamasına özen gösteriyorum.” (Ö11), “Önerdiklerimde argo sözcüklerin bulunmamasına dikkat ediyorum ama bazı eserleri çok sevdiğim için okumaktan vazgeçiremiyorum.” (Ö27), “İçeriğinde olumsuz öğeler barındırmaması için dikkat

ediyorum.” (Ö30). Fantastik eserleri önerebilmeleri için bu eserlerin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiğini belirten katılımcılara ait görüşlerden bazıları ise şunlardır: “İçerik olarak öğrenci seviyesine uygun olmalı.” (Ö4), “Yaşına uygun olanları öneriyorum. Tabii ki burada yaş ile birlikte öğrencinin okuduğunu anlama ve algılama seviyesi de önemli.” (Ö24).

Katılımcılardan bazıları öğrencilere önerecekleri eserleri seçerken onların ilgilerini çekebilecek bir yapıda olmasına dikkat ederken kimileri ise onların gelişimlerine katkı sağlaması, okuma sevgisi kazandırması gibi özelliklere dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir: “Onların ilgisini çekeceğini ve severek okuyacaklarını düşünmeliyim. Kitap okuma sevgisi ve okuma alışkanlığı kazanmalarında da etkili olacağını düşünüyorum.” (Ö13), “Onların zihinsel gelişimlerine katkı sağlamalı.” (Ö14).

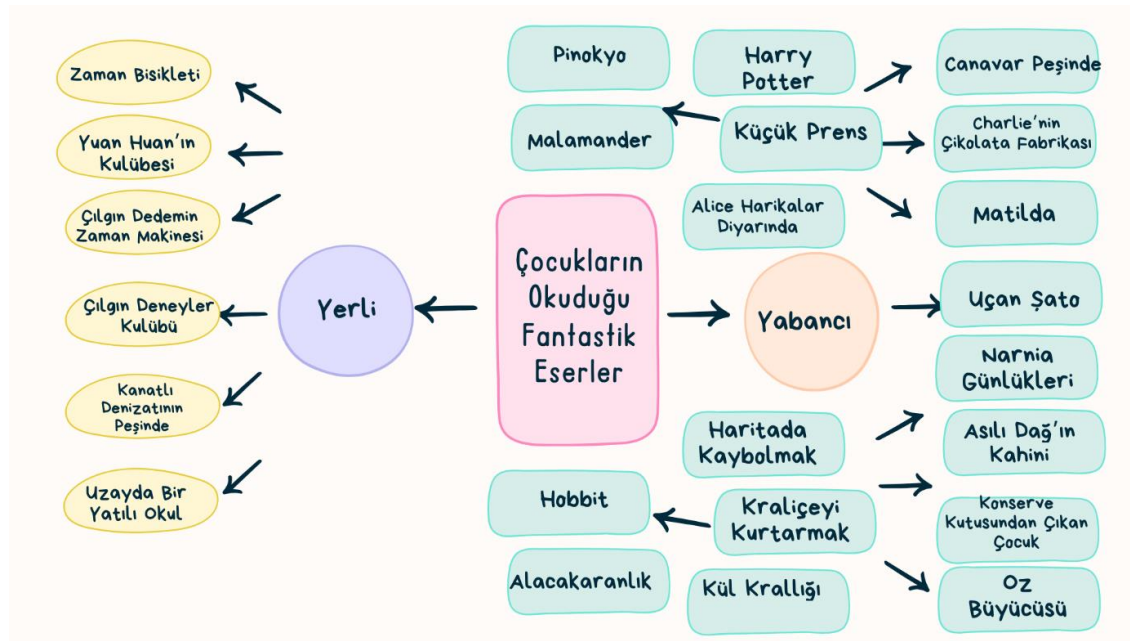
Katılımcıların birkaçı ise öğrencilerine fantastik eserleri önerirken kitapla ilgili yorumları incelediğini ve bu yorumlar olumlu ise öğrencilere tavsiyede bulduklarını ifade etmektedir: “Uzmanlar tarafından önerilmesine, kitap okuma sitelerindeki ebeveynlerin yorumlarına dikkat ediyorum.” (Ö8), “Bunların çoğunlukla aileler ve yazarlarca önerilip önerilmediğine dikkat ediyorum.” (Ö18). Öğrencilerine fantastik kitap önermeyen öğretmenlerin çoğunlukla bu türün ortaokul seviyesine uygun olmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır: “Ortaokul seviyesindeki öğrencilere uygun olmadığı için önermiyorum. Daha ileri seviyelerde okunması gelişimi ve karakterinin oturması için daha önemlidir. Gerçek ile hayali erken seviyelerde birbirine karıştırmaları çocuk için faydalı olmayacaktır.” (Ö28), “Bu yaşta öğrencilerin seviyesine uygun içeriğe sahip beğendiğim bir kitap yok maalesef.” (Ö34). İki katılımcı ise bu türle ilgili bilgi sahibi olmadığı için tavsiyede bulunmadığını ifade etmişlerdir: “Önermiyorum çünkü bu türle ilgili pek bilgim yok.” (Ö37), “Birlikte okumalar yaptığımızda bu tür eserlere pek yer vermediğimi ama kesinlikle verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yer vermemek benim hatam olsa gerek. Bu eserlerle ilgili çok fazla bilgi sahibi değildim. Farkındalık oluşturduğunuz için de teşekkürler.” (Ö33).

Şekil 1. Türkçe Öğretmenlerinin Önerdiği Fantastik Eserler

Şekil 1’de Türkçe öğretmenlerinin “Hangi fantastik eserleri öneriyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde yabancı eserlerin daha fazla tavsiye edildiği görülmektedir. Bunda yerli fantastik edebiyatın henüz gelişme aşamasında olmasının ve bu alandaki kitapların çoğunlukla dünya edebiyatına ait olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca liste incelendiğinde birçok katılımcının bu soruya cevap vermediği ve önerilen kitap sayısının

oldukça az olduğu görülmektedir. Andersen Masalları (Hans Christian Andersen), La Fontaine Masalları (Jean de La Fontaine), Denizler Altında Yirmi Bin Fersah (Jules Verne) gibi masal veya bilim kurgu türünde eser önerenlerin cevapları ise listeye dâhil edilmemiştir. Katılımcıların en fazla önerdiği yabancı eserler “Harry Potter serisi - J. K. Rowling” (%12,5) ile “Alice Harikalar Diyarında - Lewis Carroll”dır (%10). Bunları “Haritada Kaybolmak - Vladimir Tumanov” (%5), “Kraliçeyi Kurtarmak - Vladimir Tumanov” (%5), “Malamander serisi - Thomas Taylor” (%5) ve “Pinokyo - Carlo Collodi” (%5) izlemektedir. Yerli eserlerden ise en fazla “Zaman Bisikleti - Bilgin Adalı” (%10) ve “Yuan Huan’ın Kulübesi - Miyase Sertbarut” (%5) önerilmiştir.

Şekil 2. Ortaokul Öğrencilerinin Okuduğu Fantastik Eserler

Şekil 2’de Türkçe öğretmenlerinin “Öğrencileriniz hangi fantastik eserleri okuyorlar?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde öğrencilerin genellikle yabancı fantastik eserleri okuduğu görülmektedir. Yabancı eserler içerisinde en çok okunanlar “Harry Potter” serisi - J. K. Rowling (%25), “Küçük Prens - Antoine de Saint-Exupéry” (%25), “Alice Harikalar Diyarında - Lewis Carroll” (%22,5) ve “Haritada Kaybolmak - Vladimir Tumanov” (%20) olurken yerli eserlerden “Zaman Bisikleti - Bilgin Adalı” (%7,5) ve “Yuan Huan’ın Kulübesi - Miyase Sertbarut” (%7,5) tercih edilmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Türkçe öğretmenlerinin fantastik edebiyat ve bu edebiyat ürünlerinin ortaokul öğrencilerine uygunluğuyla ilgili düşüncelerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, öğretmenlerin fantastik edebiyat denildiğinde ne düşündüklerini belirtmeleri ve bu edebiyatın bir tanımını yapmaları istenmiştir. Araştırmadan elde edilen nitel veriler, Türkçe öğretmenlerinin çoğunun fantastik edebiyatla ilgili bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde açıklamaların “içerik ve kurguya yönelik”, “türe yönelik” ve “okuyucuya yönelik” temalarında yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretmenlerin tamamı bu edebiyatın “hayal gücüne dayalı” bir yapıda kurgulandığını belirtmiştir. Kartal (2007) da öğretmenlerin tanımlarında vurguladığı gibi fantastiğin olağanüstülüğün, gerçeküstü olayların, düşselliğin işlendiği bir edebiyat türü olduğunu

söyler. Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde katılımcıların tanımlarının alan yazınından elde edilen fantastik tanımlarının içeriği ile benzerlik gösterdiği görülmektedir (Gizli, 2019; Kartal, 2007; Özlük, 2011; Steinmetz, 2006). Türkçe öğretmenlerinin yaptığı tanımlardan hareketle fantastik edebiyatın gerçeklikten tamamen kopmadan, gerçeküstülük zemininde, hayal gücü ve yaratıcılık üzerine kurulan, ilgi çekici, merak uyandırıcı ve sürükleyici anlatıma sahip eserleri barındıran bir edebiyat alanı olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin çoğu fantastik eserlerin ortaokul dönemindeki öğrenciler için uygun olduğunu düşünse de kısmen uygun olduğunu veya uygun olmadığını düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Uygun olduğunu düşünen Türkçe öğretmenlerinin büyük bir bölümü fantastik edebiyatın çocukların hayal gücünü geliştirdiğini, bu yüzden okumalarında bir sakınca olmadığını düşünmektedir. Katılımcılar, fantastik eserler yoluyla öğrencilerin yaratıcılıklarının geliştiğini, heyecanlı, eğlenceli ve ilgi çekici bulduklarını, bu eserler sayesinde okuma isteklerinin arttığını ifade etmişlerdir. Alan yazınından elde edilen veriler de araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Şirin (2007), hayal gücüne dayalı ve düşsel öğelerle süslü yapısıyla fantastik edebiyat eserlerinin çocukların hayal dünyasını geliştirdiğini ve zenginleştirdiğini belirtirken, Balta (2014) da bu türün hem hayal gücünü geliştirdiğini hem de çocuğun kendini ifade etmesine önemli katkıda bulunduğunu söyler. Güneş'e (2008) göre fantastikte hayal dünyasının uçsuz bucaksız yapısını tecrübe ederek bilinen gerçekliğin ötesine geçmek, insanın akıl ile anlayıp ifade edemediklerini açıklayabilmek ve korkularını zararsız hâle getirebilmek amaçlanır. Uraz (1994), fantastiğin çocuğun gerçek hayatta karşılaşabileceği sorunları gerçeküstü kurguda tecrübe etmesini sağladığını, burada sorunlara çözüm üretmeye çalışan çocuğun problem çözme becerisinin de geliştiğini iddia eder. Tunç ve Akın (2020) da günümüzde öğrencilere kazandırılması düşünülen en temel becerilerden olan yaratıcı düşünebilme becerisinin fantastik edebiyat yoluyla gelişebileceğini düşünmektedir.

Kısmen uygun olduğunu düşünen katılımcılar içeriğinde problem olabileceğinden endişe duyarken uygun olmadığını düşünen katılımcılar ise bu eserlerin lise için daha uygun olduğunu, ortaokuldaki öğrencileri gerçeklikten uzaklaştırabileceğini savunmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri alan yazınından elde edilen verilerle farklılık göstermektedir. Bozkaplan (2010) ve Sever (2017) çalışmalarında ilköğretim üçüncü sınıftan itibaren fantastik eserlerin okunabileceğini vurgular. Dilidüzgün (2018), fantastiği diğer hayal ürünü anlatılardan ayıran en temel özelliklerden birinin gerçeklikle iç içe olması olduğunu belirtir. Ona göre çocukların fantastik eserlerle karşılaşması çocukları gerçeklikten koparmaz hatta kimi zaman gerçeklerle yüzleşmelerini sağlar. Çocukların ihtiyaçlarına seslenebilen yapısıyla onların farklı bakış açıları kazanmalarına ve çevrelerine daha gerçekçi gözle bakabilmelerine yardımcı olur (Dilidüzgün, 2018). Ortaokul öğrencilerinin okuma tercihlerini anlayabilmek için öğretmenlere öğrencilerinin nasıl kitaplar okudukları sorulmuştur. Çalışmaya katılan Türkçe öğretmenleri, öğrencilerinin büyük bir bölümünün masal, bilim kurgu, fantastik gibi gerçek dışı / hayali konuları ele alan eserleri okumaktan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlara göre gerçek konuları ele alan eserlerin ortaokul öğrencileri tarafından daha az tercih edildiğini söylemek mümkündür. Bunda ortaokul öğrencilerinin olağanüstü kurguyu daha ilgi çekici, etkileyici, hayal gücüne dayalı, maceralı, sürükleyici, merak uyandırıcı, yaratıcı ve farklı bulmalarının etkili olduğu söylenebilir. Gerçek hayatın sınırlarının dışına çıkmak, sınav stresinden kaçmak gibi nedenlerin de bu tercihe sebep olduğu düşünülmektedir. İlaveten fantastik eserlerde bulunan kahramanlarla özdeşim kurmaları, etkileyici tasarımlara sahip olmaları gibi çeşitli faktörler de öğrencilerin bu eserleri okumayı tercih etmelerinin sebepleri arasında sayılabilir. Türkçe öğretmenlerinin ifade ettiği bu

sebepler, litaretürden elde edilen sonuçlarla da benzerlik göstermektedir (Ağan, 2017; Baki, 2021; Dilidüzgün, 2018; Hatipoğlu, 2019; Kartal, 2007; Sever, 2017; Toyman, 2006).

Ortaokul kademesindeki öğrencilerin kitapla buluşmasında bir rehber konumunda olan Türkçe öğretmenlerine, öğrencilerine fantastik kitap önerip önermedikleri sorulmuştur. Çalışmada yer alan Türkçe öğretmenlerinin büyük bir bölümü fantastik eserleri öğrencilerine önerdiğini fakat içeriğinde sıkıntı olmamasına, öğrencilerin seviyesine uygun olmasına ve onların ilgisini çekebilecek bir yapıda tasarlanmasına dikkate ettiklerini dile getirmişlerdir. Türle ilgili bilgi sahibi olmadığı için veya seviyelerine uygun olmadığını, içeriğinde sıkıntı olduğunu düşündüğü için önermediğini belirten katılımcılar da olmuştur. Öğretmenlerin bir kısmı ise öğrencilere kitap önermenin doğru olmadığını düşündüğü için onları kendi seçimlerinde özgür bıraktığını söylemiştir.

Yapılan araştırmada, Türkçe öğretmenleri öğrencilerinin hem yerli hem de yabancı yazarlara ait fantastik eserleri okuduklarını fakat en çok yabancı yazarlara ait eserlere yöneldiklerini dile getirmişlerdir. Kendileri de öğrencilerine daha çok dünya edebiyatından eserler önerdiklerini ifade etmişlerdir. Bu durumun oluşmasında, ülkemizde yayımlanan fantastik eserlerin sayıca dünya edebiyatında yayımlananlardan az olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Yabancı eserler içerisinde en çok okunanlar "Harry Potter" serisi - J. K. Rowling, "Küçük Prens - Antoine de Saint-Exupéry", "Alice Harikalar Diyarında - Lewis Carroll" ve "Haritada Kaybolmak - Vladimir Tumanov" olurken yerli eserlerden "Zaman Bisikleti - Bilgin Adalı" ve "Yuan Huan'ın Kulübesi - Miyase Sertbarut" olmuştur. Öğretmenlerin öğrencilerine önerdiği kitaplarla çocukların okuduğu kitapların da benzerlik gösterdiği görülmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı ise bu sorulara cevap vermekte zorlanmış, kimisi masal ya da bilim kurgu eserlerden örnek vermiştir.

Araştırma sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Fantastik eserlerin, öğrencilere okuma kültürü ve alışkanlığı kazandırmadaki etkisi araştırılabilir.
- Fantastik eserlerin öğrencilerin yaratıcı okuma becerileri, yaratıcı düşünme becerileri üzerindeki etkisi araştırılabilir ve onların bu konuyla ilgili görüşleri alınabilir.
- Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin fantastik edebiyat hakkındaki düşünceleri ve bu eserlerin lise öğrencileri için uygunluğu üzerine bir araştırma yapılabilir.
- Türkçe öğretmenlerine hizmet içi eğitim ve seminerler vererek fantastik edebiyatla ilgili daha derinlemesine bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.
- Fantastik çocuk edebiyatı ürünlerinde açık ve anlaşılır bir dil kullanılmasına, çocuklara kötü örnek teşkil edebilecek olaylara ya da sözlere yer verilmemesine ve çocuğa yönelik ilkelerine uyulmasına dikkat edilmelidir.
- Çocukların okudukları eserler, kişiliklerine ve hayal dünyalarına hitap ettikleri için eserlerde yer alan kahramanların özenle seçilmesine ve çocukların algı seviyesine uygun olmasına özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ağan, S. (2017). Susanna Tamaro'nun 'Atla, Bart!' isimli çeviri çocuk romanında fantastik kurgu. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1, 31-41.
- Alpin, H. (2005). *1001 soruda bilimkurgu ve fantastik*. İm Yayınları.
- Altun, F. (2018). Edebi metin inceleme dersinde fantastik çocuk ve gençlik edebiyatı eserlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 13 (4), 21-34.

- Asutay, H. (2014). Çocuk ve gençlik yazınında fantastik kavramı. *Türk Dili*, 756, 642-652.
- Baki, Y. (2021). Alev Saçlı Çocuk adlı yapıtın fantastik unsurlar açısından incelenmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 4 (2), 220-240.
- Balta, E. E. (2014). Çocuk edebiyatı dairesinde Gülten Dayıoğlu'nun fantastik-bilim kurgusu. *Journal of International Social Research*, 7 (31), 59-67.
- Bozkaplan, D.İ. (2010). *1990-2008 arası çocuk edebiyatımızda fantastik ve bilim kurgu romanlar üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını: Yazın eğitime atılan ilk adım*. Tudem Yayınları.
- Ertekin, A. (2007). Fantastik yazın nedir? *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 35-46.
- Gizli, C. (2019). *İhsan Oktay Anar'ın romanlarında fantastik unsurlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, Y. (2008). *Türk romanında fantastiğin yeri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018) *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Hasırcı Aksoy, S., & Baz, M. A. (2023). Fantastik Türk çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış: Aslı Der örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 1-17.
- Hatipoğlu, T. (2019). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında fantastik öge içeren metinlerin varlığı ve işleniş şekli* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnneci Bozkaplan, D. (2010). *1990-2008 arası çocuk edebiyatımızda fantastik ve bilim-kurgu romanlar üzerinde bir inceleme* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Jackson, R. (2000). *Fantasy: Literature of Subversion*. Routledge.
- Kahraman T. (2015). *Türk Edebiyatının hayalperest çocuğu fantastik edebiyatın ilköğretim (5, 6, 7, 8) kitaplarına yansımaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 62-80.
- Kartal, S. G. (2007). *Cumhuriyet dönemi Türk çocuk roman ve hikâyelerinde fantastik öğeler (1923-1960)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lichtman, M. (2006). *Qualitative research in education a users' guide*. Sage Publications.
- Moran, B. (1998). *Türk romanına eleştirel bir bakış 3*. İletişim Yayınları.
- Neydim, N. (2003). *Fantastik çocuk edebiyatı yazınsallığa açılan bir kapı mı yoksa bir tehlike mi?*. Dünya Kitap. <https://gunisigikitapligi.com/haber/fantastik-cocuk-edebiyati-uzerine>
- Özlük, N. (2011). *Türk edebiyatında fantastik roman*. Hiperlink Yayınları.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Steinmetz, J. (2006). *Fantastik edebiyat*. (Çev. H. F. Nemli). Dost Yayınevi.
- Suvağci, İ. (2020). Fantastik bir çocuk romanı: Bendar ya da Kehaneta Sêmenda (Üçlülerin Kehaneti). *Electronic Turkish Studies*, 15 (1), 607-616.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış: Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?* Kök Yayıncılık.
- Todorov, T. (2012). *Fantastik, edebiyat türe yapısal bir yaklaşım*. (Çev. N. Öztokat). Metis Yayınları.

- Toyman, Y. Ö. (2006). *Nazlı Eray'ın roman dünyasında düşü ve büyüü gerçekçiliğın kurgusu ile fantastik unsurlar* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tunç, A., & Akın, E. (2020). Miyase Sertbarut'un çocuk kitaplarında fantastik kurgu. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 4 (1), 45-53.
- Türk Dil Kurumu (2024). *Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniğı: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24 (24), 543-559.
- Uraz, M. (1994). *Türk mitolojisi*. Düşünen Adam Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yüksel, A., Mil, B., & Bilim, Y. (2007). *Nitel araştırma: Neden, nasıl, niçin*. Detay Yayıncılık.